

Bilge Karasu Eserlerinde “Deniz” Teması¹

Kübra Gedik²

Özet

Bilge Karasu, eserlerinde deniz hem ölüm hem de yaşam teması ile karşımıza çıkmaktadır. Bireyin ‘özne’ olma sürecinde deniz-anne bağdaştırımı, doğum-ölüm sorunsalı ile Karasu’nun eserlerinde ele alınmıştır.

Karasu’nun roman, öykü, deneme ve mektuplarının deniz teması çerçevesinde incelenmesi ile kahramanların bir sığınak, toplumdaki kaçış olarak gördükleri yerin ‘deniz’ olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada Bilge Karasu eserlerinde, denizin insan üzerindeki etkileri incelenecektir.

Anahtar Kelime: Deniz, İnsan, Bilinçdışı, Doğum-Ölüm.

“Sea” Theme In The Works Of Bilge Karasu

Abstract

Bilge Karasu appears with the topic in his art works both by death and life. Sea-mother relation in the period of a person being a subject and birth-death question has been considered in his works.

By being investigated in Karasu's novel, story, trial and letters in the concept of sea, it was determined that the place characters consider the sea as a shelter and escape from the society. In these works of Bilge Karasu, the effects of sea on humans will be researched.

Keywords: Sea, Human, Unconscious, Birth-Death.

Giriş

Modern-Postmodern edebiyatta hatırı sayılır eserler kaleme alan Bilge Karasu her ne kadar Türk edebiyat dünyası tarafından fazla tanınmıyor olsa da, alışlagelmiş öykünün sınırlarını çoktan aşmış, kronolojik zaman kavramını yıkmıştır. Eserlerinde geri dönüş tekniği ile tek düze hikâye algısını kırmış, kozmopolit bir yazar olarak, farklı temaları işlemiştir. Çalkantılı bir dönemin yazarı olmasına rağmen sosyal sorunlardan kaçınmış, insanın toplum karşısında takındığı tavrı, anlamlandırmaya çalışmıştır. Türk edebiyatı kanonu içinde oluşturduğu derin, organik dil ve yazım tarzıyla hem ufuk açıcı olmayı başarmış, hem de yeni bir okur kitlesi oluşturmuştur. İnsan teması altında; korku, kaygı, arzu, ölümün bireydeki yansıması, cinayet karşısında kahramanın tutumu, insan oğlunun doğum ve varoluş sorunsalı, deniz teması ve

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu’nda Sunulmuş Bildiridir.

² Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: kbr.gdk.sg@gmail.com.

denizi destekleyen öğelerden oluşan; fener, kayık, gibi unsular Karasu eserlerindeki başlıca konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada ‘deniz’ teması çerçevesinde, Karasu’nun öykülerindeki suyun insan ile ilişkisi ele alınacaktır. Karasu’nun dil kullanımındaki ustalığı ile yaptığı kelime oyunlarının dilini hayli anlaşılabilir, katmanlı bir yapıya dönüştürdüğü görülmektedir. Yazar deniz temasını eserlerinde görsel betimlemelerden etkilendiği için de sıklıkla tercih etmiştir.

Su, varoluş kaynaklarından biri olması dolayısıyla insanoğlunun hayatını doğrudan ilgilendiren bir unsurdur. Deniz, mitoloji, hikâye, destan ve dini eserlerin bir kısmında kutsal anlamlarda kullanılmıştır. “Su kökeninde şereflendirildiği eski ayrıcalığı sayesinde, bu amaçla Tanrı’ya yakarılması halinde kutsama özelliğine sahip kılınmıştır” (Mircea, 1992: 184). Böylece su, sinirlendiğinde öfkesini, dinginliğinde bereketini, varlığının ve canlılığının her zerresini şiirsel gerçekliği ile bizlere göstermektedir. Öyleki su varlığın özünün başlangıcı, temel yazgısıdır. Su yaradılışın tözünün olduğu, ana rahmine dönüşü simgeler. Psikanalitik olarak ele alındığında, deniz imgesi kahramanı birçok yönden etkisi altına almaktadır. Bu etkilerin en önemlisi doğum ve ölüm sorunsalının, kahramanlarımızın hayatındaki yansımaları olarak saptanmıştır. “Ben derin deniz balıklarının yüzüşünde kör dalgın / maviliği ile çarptığımız mavileştığım balıklaştığım / körlüğümüzün aydınlığı sıcak yerde” (Karasu, 2009: 76). Karasu, eserlerinde derin ve bağdaşık kurguyu oluşturmayı başarır. Su ve bunun devamında deniz, içdaralması karşısında, bizi sıkan kurgudan bir kaçış olarak karşımıza çıkar.

1.1 Yaratılış ve Deniz

Türk edebiyatında ‘su’ edebî eserlerde vazgeçilmez bir usurdur. İlk eserlerimiz olan destanlara baktığımızda, dünyanın yaradılışında suyun etkisinden bahsedilmektedir. Su motifi destanlarda göl, deniz, umman olarak karşımıza çıkar. Türklerin tabiat unsurlarına verdiği değerler düşünüldüğünde, sonsuz denizin, yaradılışın başlangıcı ve sonu olarak görülmesi söz konusudur. *Yaratılış Destanı*’ndaki şu satırlar:

Dünya bir deniz idi, ne gök vardı, ne yer / Uçsuz, bucaksız, sonsuz, sular içreydi her yer! / Tanrı ülgen uçuyor, yoktu konacak bir yer, / Uçuyor, arıyordu, katı bir yer, bir bucak... Dinleyin, ey insanlar! Var’ı yok demeyiniz! / Varlığa yok deyip de, yok olup gitmeyiniz.” / Ülgen yere bakarak: “Yaratılsın yer!” demiş. / Bu istek üzerine, denizden yer türemiş (Akkış-Arslan, 2007: 79-81).

‘Bay-Ülgen’e yeri ve göğü yaratma düşüncesi, suda yaşayan ‘Ak-Ana’ tarafından verilmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi kadın, su ve yaradılış mitolojisinde de karşımıza çıkmaktadır. *Oğuz Kağan Destanı*’nda yer alan şu dizelerde: “Birinci oğulcuğa, Gün adını koydular, İkinci

oğlunaysa, Ay adını koydular, Deniz olsun üçüncü, diye memnun oldular. Oğuz bunu duyunca ilinde soy soylattı, toy yapıyı, şölen verdi, çok büyük toy toylattı” (Akkış-Arslan, 2007: 91). Kağanın çocuklarından birinin adı ‘Deniz’dir ve denizin Türk destanlarında çeşitli fonksiyonlarda kullanımı mevcuttur. Deniz, destanlarımızda bir yok oluşun ardı sıra, bilinen geçmişten beri insanın hayatında kapladığı yeri ve önemi ile yansıtılmaktadır.

‘*Narkisos*’un gizli pınarın başında benliğinin farkına vardığı, “...kimliğinin ve ikiliğinin ortaya çıkışına, kendindeki eril ve dişil güçlerin ortaya çıkışına, özellikle de kendi gerçekliğinin ve kendi ülküselliğinin ortaya çıkışına tanık olur. Böylece pınarın orada ülküselleştirici bir narsisizm doğar” (Bachelard, 2006: 32). Narsisizmin doğuşu suda başlamış, insanın kendine eğilmesi, aynalarla durgun suların benzetimi, kişiliğimizin çiftini göstermesinde ve bilinçdışına yönelimde bir nevi kapı aralayıcı olmuştur.

1.2 Deniz ve Anne

Anne karnında bebeğin beslendiği, korunduğu, sevgi ile gelişimini tamamladığı kese, suyun kutsallığı ile doludur. İnsan oğlunun toplumdan kaçma, uzaklaşma isteği, yeniden anne karnına dönüş olarak nitelendirilir. Psikiyatrik açıdan deniz (su) bu kaçış eğiliminin gerçekleştirildiği mekânlardır. Birçok sanatçı suyu, denizi; kadın, anne imgeleriyle özdeşleştirir. “Daha keskin bir biçimde söyleyecek olursak her mutlu içecek bir anne sütüdür” (Bachelard, 2006: 133). Çocukken taşıdığımız saf duygular, anneden kopuşun anneye duyulan özlemin aslında fallusa sığınarak, oluşacak haz duyguları ile bilinçdışı derinliklere inen bir açıklamanın örneğini oluşturur. Lacan anne-çocuk ilişkisinde, anneyi doğa ile özdeşleştirirken, çocuğun baba sayesinde kültürel, sosyal hayata adaptasyon sağladığını belirtmektedir.

Duygusal olarak doğa annenin yansıması’dır. Özellikle, diyerek ekler Mme Bonaparte: ‘Deniz bütün insanlar için en büyük, en değişmez anne simgesinden biridir. Deniz onlara iki sesli bir şarkı söyler. Bunlardan en yükseği, yüzeye en yakın olanı en büyüleyici olanı değildir, derinde olandır...Tüm zamanlarda insanları denize çeken. Bu derin ses anne sesidir: Dağı yeşil ya da denizi mavi olduğu için sevmeyiz, her ne kadar bu nedenle onların hoşumuza gittiğini söylüyorsak da; bizden, bilinçdışındaki anılarımızda bir şeyler mavi denizde ya da yeşil dağda yeniden yaşam bulduğu için severiz onları (Bachelard, 2006: 131).

Anneden kopuşta başlayan dışsallaşma, bireyde ego aracılığıyla topluma kabul edilme uğraşı ile devam edecektir. Toplumsal bir çatışma yaşadığında kişi odipal sorunlarla karşılaşarak varlığını sorgulamaya başladığı anda, kendine yönelecek ve varlığının tespitini

gerçekleştirmeye çalışacaktır. Bu aşamada birey yukarıda da bahsedildiği gibi çocukluğuna inecek ve asıl toplumla karşılaştığı noktada, sorunsalını çözüme kavuşturma uğraşı verecektir.

Anne ve deniz-anne bağdaştırımında, çocuğun yansıması burada başlayacaktır. “Anne-çocuk bütünlüğünden ya da anne çocuk imgesel ilişkisinden bu ayrılış bu özgürleşme çocuğu kültürün, dilin ve uygarlığın dünyasına katılmaya iterken, çocuğa kendini gerçekleştirme olanağı verir” (İzmir, 2013: 300). Özne olma yolunda ilerleyen, varoluşunu gerçekleştirilmeye çalışan birey, hayatın depdebesi içinde, babanın doğa kanununu öğrenememiş olmanın eksikliğini hissetmektedir. Cinsel kimlik modellemesi gerçekleştirilemeyen bir birey, ödipal çatışma sonrası, bilinçli biçimde bir sığınak, bir kimlik arayışına girmektedir.

Karasu'nun eserlerinde, bilinçli olarak ‘deniz’ imgesine yüklenilmeye çalışılan manâ ‘sığınak-kaçış’ olmuştur. Bu ölümün soğuk kollarına bir kaçış olabilir yahut kahramanların kendine eğilmesinin gerçekleştirilmesi yönünde bir arayış çabasıdır.

Denize, anasına döner gibi döner gelirken, bildiği bir kucakın sevecenliğini bir daha bulmağa hazırlanırken, öteden beri tanıdığı bir bağışlayıcılığa, arındırıcılığa doğru yola çıkarken, insan, yanına bir şey daha alıyor: Bilmediği ama hep aradığı, aramış durmuş olduğu bir şeyi (bir şeyleri) bulmanın umudunu... Anlamsız kılınacak, kılınmağa hazır bir mutluluğu belki... Hak etmek için kimsenin pek bir şey yapmayacağı, yapmamış olacağı, piyangodan çıkar gibi gelip onu (başkasını değil, onu) bulacak bir mutluluğu... Yarabdim, bu kadar mı yalnızız, bu kadar mı düşüyoruz” (Karasu, 2016, Şubat: 89)?

İnsan olmaya giden zorunlu süreç simgesel bir karmaşa ile ‘özne’nin kuruluşunu, kendilik arayışında, evrende varolduğu ilk yerden, anneden başlamayı bir zorunluluk olarak görmektedir. Lacan bu süreci ‘gerçeklik dönemine’ bir dönüş olarak nitelendirir. ‘Özne’nin (kahramanın) aradığı tüm cevaplar-hakikat orada mevcuttur. ‘Deniz’ kahramanın dönüşümünü gerçekleştirme yolunda bir aracı konumundadır.

Denizin evreni besleyici özelliği, bir kadının dişil özellikleriyle özdeşleştirilmektedir. Kadınlar yaratma hissinin verdiği hazzı, doğum ile yaşamaktadır. Annenin çocukla fizyolojik bağı göbek kordonunun kesimi ile bitmemektedir. Beslemek ve kendine bakabilecek aşamaya gelmesini sağlamak da istisnai durumlar haricinde bir annenin vazifesidir.

Özenli okşamalarıyla, (deniz) kıyıları yuvarlaklaştırarak, onlara analık hakları kazandırır, öyle ki, o kıyıları neredeyse kadının göğsünün görünür şefkatini, hani çocuğun alabildiğine yumuşak bulduğu şu ılık, dinlendirici ve koruyucu bağı var ya onu andırır. Hangi koyun ardında, hani yuvarlak burnun önünde Michelet bir kadın göğsü imgesini görmüş olabilir ki, öncesinde bir maddesel imgelem gücüne, sütün tözsel imgesinin etkisine kapılmamışsa? ...Maddedir biçimi yöneten. Göğüs yuvarlaktır, çünkü içerdiği süt şiirmiştir onu... Michelet’de derin bir bölgede yaşam bulan bir hayaldir. Deniz annedir, su mucizevi bir süttür; toprak kendi dölyataklarında ılık ve verimli bir gıda hazırlar; kıyılarda, bütün

yaratıklara birtakım yağlı atomlar verecek olan göğüsler şişer. İyimserlik bir bolluktur (Bachelard, 2006: 135).

Nasıl ki süt bir bebeğin ağlayışındaki suskunluğu veriyorsa, deniz de bir insanın aradığı dinginliği vermek için ona süt hazzı sağlar. İmgesel olarak denize besleyicilik özelliği yüklenmiştir. Soyut duygularla beslendiğimiz deniz, anne sütü ile maddesel değere bürünmüş, daha derin bir anlamda karşımıza çıkar. Su insanın, doğanın temel besin kaynağı olması dolayısıyla, en doğal olana, anne sütüne benzetilmiştir. Birey dişil arzusunu ikinci plana atarak denizin anaç unsuruna gizlenmeyi, suya yüklenen anlam ile kazanmıştır. "...Arzunun normlara uygun bir yüceltilişi ile damgalanmıştır" (İzmir, 2013: 300). Her kadın içinde barındırdığı yapı gereği daima diş, daima bir anne özelliklerini barındırır. Deniz bir sevgiliye cinsel haz olanağı sağlarken, toplumla çatışan insanlardan kaçmak isteyen bireye bir anne edasıyla kucak açmaktadır. Elbette bahsedilen kadın ve deniz imgeleri olduğunda tam bir karara varmak pek mümkün değildir. İnsanın kendini tanıma süreciyle belirginleşmeye başlayan şehvet tözü, denizin o tuzlu kokusuyla bedeni tepeden tırnağa sarıp sarmalayan arzunun dışı vurumudur.

1.3 Bilge Karasu'da Deniz

Bilge Karasu'nun hemen hemen bütün öykülerinde denizi görmek mümkündür. Roman, hikâye, masal, deneme ve hatta mektup dünyasına girildiğinde denizin büyüüne kapılmamak kaçınılmazdır, doğanın eşsiz tasviri okuru çepeçevre kuşatır. Yazarın tabiat unsuru olarak önemseydiği, bütün öykülerinde yer verdiği denizin insanı saran ışıltısı, kokusu, dalgaların insanda uyandırdığı derinlik ve bu duygulara eşlik eden fener imgesi, insanın özgürleştiği, mekân kavramına işaret eder. Bilge Karasu'nun hikâyelerinde çokça rastlanan 'deniz' bir anda tüm cazibesi ile karşımızda uzanır. "Birden bire denizi gördüm karşımda" (Karasu, 2016, Aralık: 24). Karasu eserlerinde hep denizden kaçma, ardından bir türlü denize dönememe ya da uzun uğraşlara girme hikâyesi ile kahramanların denize duydukları hayranlık örneği bizlere verilmektedir. *Troya'da Ölüm Vardı* adlı eserin içinde yer alan *Sarıkum'a Giriş* hikâyesinde, Müşfik'in Sarıkuma, denize olan özlemi de tıpkı uzun ve yorucu bir yaşamın sonunda; sonsuz, dilenme yeri (otel-pansiyon) niteliği taşısa da, deniz bir 'yerdeşlik buldurucu' yani kahraman-mekân bağlamında maddesel yol gösterici konumundadır.

...Deniz kıyısı, kumsal, plajda açık bir aradalığın, birlikteliğin süreyeridir gerek Narla İncir'de gerek Altı Ay Bir Güz'de ama bir yandan da uyuklamanın, sayıklamanın, düşle bitişen süreyeridir. Üstelik kıyı yalnızca 'dinlence'nin değil, bir yandan da 'eşik'in bir alt biçimidir. 'Dinlence' süreyerinin birleşeni olarak beride, askıda tutan, üst üste binmiş, geriye dönük bir göredurum, anma, anımsama

işlevleri dizgesidir; “eşik” süreyerinin bir biçimi olaraksa “aşma”yı, öteyi, başkasına bitişmeyi, atılmayı (öteden değil, kendiliğinden atılmayı) olanaklı kılar (Yaşat, 2017: 60).

Bu anlatıda da bahsedildiği gibi deniz mekânsal bir eşiktir. Denizde var olan sandal, fener, balık; denizle özdeşleştirilen ayna gibi kavramlar eşik-kahraman ilişkisini sağlamada birer araçtır. Adı geçen eserlerde kahramanların kendiliğinden atılması, ‘özne’nin doğaya aktarılması ile kahramanların kendinden uzaklaşması ardında ‘öz’e, ‘ben’e dönmeleri ile açıklanabilir.

Denizin insanı iyileştirici imgelemi, hem madde-engelem açısından hem de devingen-engelem açısından, bir varoluşsal gerçeklik taşımaktadır. Denizin varlığı kahramanların istemsiz başkalaşımına sebebiyet vermektedir. Kişilik bölünmesi, bilinç yarılmaması, nevrotik bozukluklar kahramanda görülmekte olan psikiyatrik bulgulardır. Bir pozitif psikoloji olarak kahramanların hayatında deniz, huzurun madde bulmuş hali olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstediğim, denizi yazmak. Zümrütlerin, gökyakutların sabrını; ağaçların tarihsizliğini... Bir tek kıyısını kavrayabildiğimiz, anlamını ancak bir tek kıyısıyla kurduğumuz deniz öyküleri yoktur bir kara adamı için. Yolculuklara, ister gerçek ister düşsel olsunlar, yapıştırdığımız son, öbür kıyıda bitse bile, deniz genetik kıyılıdır, üzerinde yaşayıp çalışan biri olmadıkça. Deniz, kara adamının yalnız sınırlarını kaldırışı değil, sınırı düşüncesini içinden çıkartıp atıvermesidir. Her şeyin bir aradalığının bir yerde başlaması ya da bitmesidir. İstediğim, denizi yazmaktı. Her şeyin bir aradalığına yenik düşeceğimi bile bile (Karasu, 2015: 9).

Denizin bir kendini kaybediş imgesi olma özeliği, bireyde gerçek-düş arasında eşik niteliği taşımaktadır. Kahraman adeta denize her atlayışında öteki kişiliğine atlayışın kapısını aralamaktadır. Kahramanların denizden önce ve denizden sonra olarak iki hayatının olduğunu görmekteyiz. “Deniz çakılları tartaklıyor” (Karasu, 2015: 20). Bachelard’ın da dediği gibi yüzmenin verdiği o mutluluk ilk aşağılanma izlerini silerken, insanın toplumda kendine yer edinemeyen bireyler, olarak aşağılanma duygusundan bahsetmektedir. Önce kahramanda kendisiyle yüzleşme sağlanmalı ve fırlatılmışlık hissinden arınma, öfkenin güce dönüşmesi ile ‘ben’i gerçekleştiren birey olarak varlığını cesurca sergileyebilmenin mutluluğu görülmelidir. Deniz deneyimi insanda zorunlu cesaret yolunu açan, arzunun bilinçdışı çözümlemesine yardımcı olacaktır. Deniz insanı yutma eğilimi içindedir, insansa daima karşı koyuş sergiler, burada zıtlıkların bir birini çekimi söz konusudur. “Deniz galip gelmeye çalışan ve alt edilmesi gereken bir düşmandır; o dalgalara karşı konulması gereken birer darbeden farksızdır; yüzücü bütün vücuduyla rakibin uzuvlarına çarpıyormuş izlenimine kapılır” (Bachelard, 2006: 185). Tüm bu ikilem insanoğlunda sınırları belirlenememiş, bilinçdışının

bir oyunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dalgaların kıyıya çarpışında, kızgınlığı bir tokat gibi hissedilen deniz, insanı attığı tokatla kendine getirmeye çalışır benzetmesi yanlış olmaz.

Yıkılan duvarların ardından güneş doluyor. Güneş, deşilmiş karınlar gibi, kendisine karşı yapılmışcasına, kendisine meydan okurcasına ışığına kapalı kalmış, kapalı tutulmuş saraylar gibi, dünyayı sarsarak çöken dağların, setlerin, toprakların

Çöken dağların, setlerin, toprakların üzerinden, boğazların üzerinden kavuşan denizler gibi, üç koldan gürül gürül akan bir deniz gibi (Karasu, 1995: 120-121).

Kahramanımız İokim'in burada, denize yüklediği düşünceler ile zor zamanlarda ki kurtarıcı, karanlığın ardısına doğan aydınlık, ayrılık sonrası kavuşma, benzeşimleri ile Tanrı'dan uzaklaştığının farkına varması ve tepe taklak yuvarlanışını engelleme çabasında olduğunu görmekteyiz. "Deniz sularının önündeki kumsal insan boyunda birtakım böceklerin salgını altında. Renkler, gövdeler kıpır kıpır, yanaşmıyor, uzaklaşıyor, denize yürüyor, çıkıyor denizden" (Karasu, 2016, Şubat: 82). Kafka'nın Dönüşüm adlı eserindeki kahramanı, Gregor Samsa'nın böceğe dönüşümü ile başlayan içsel yolculuğu ve ardından yaşadığı travmatik macerasını hatırlatan Karasu; *Nar'la İncire Gazel* adlı eserinde de insanların kumsallarda sıcak ile birleşen, birbirinin üstüne çıkan birer böcek gibi temsil edilişi, eserler arasındaki zorunlu benzerliği beraberinde getirmektedir. "Deniz, incir, güneş, kumsal, yaşamak istediğimiz, yaşayalım yaşamayalım gönlümüzden geçirdiğimiz her bir ölümün, her hazzın bir imi değil midir? En azından, 'yaşamak sevişmektir' diyenler, diyebilenler için" (Karasu, 2016, Şubat: 11). Kahraman bir birini destekleyen öğeler sayesinde yaşamının denizde anlam bulacağını, yaşadığı mekân olarak denizsiz kalmanın mümkün olmayacağını bizlere hissettirir.

Denize tutkundu kendisini bileli. Kulaç atarken, kollarının suya saplanıp kaldığını, suyun yüzünde açar gibi olduğu yaranın tükenmez bir dirençle kapandığını gördükçe, gövdesinin, bacaklarının bu serin renkli peltenin içinde salınmasına baktıkça, dirimi bütün varlığıyla duyar, kavradı. Denizsiz kalmamak için, gittiği her kıyıda çakıllar, kavkılar taşırdı evine. Denizi bütün gözenekleriyle yeniden emebileceği günlerin gelmesini, çakıllara, kavkılara bakarak beklemişti, kışlar kışı. Yediği balıklarda yosunların, kıyıların kokusunu arar, ağaçları hışırdatan yele, işlerken yürek atar gibi ses çıkaran makinelere kulak vererek bu seslerde, kıyıya çarpan dalgaları, denizin yüreğinin atışını bulmağa çabalardı (Karasu, 2017: 33).

Burada bireyin kendi içinde yaşadığı zıtlıklar, adeta bir çatışma oluşturmakta, kurduğu hermeneutic sistem, içe dönük olmasının yanısıra ileriye dönük bir oluşum göstermektedir. Denize yüklenen anlamın, genişleyen yapı içinde derinleşmesi de kaçınılmazdır. Kaçmak ve sığınmak kelimeleri, dilde yeni anlam birimleri icat ederek bireyin iç akışını, tutkunluğu

oranında bastırmakta bunu bir zevk, yaşam tarzı, hatta yaşamını daha değerli bir hale getirecek, gereklilik olarak görmekte olan kahraman; denizi kendi içinde daha değerli kılmak için kendine engeller koymuş, özlem ile bunu pekiştirme uğraşına girişmiştir.

Denizsiz bir kentte oturmağa karar vermekle deniz tutkunluğunun artacağını, çok sevdiği bir şeyden, insan hali, usanabileceği bir günün gelip çatması olasılığını ortadan kaldıracabileceğini düşünmüş, bir çeşit kurnazlık etmişti sanki; kendi kendine aldatmağı gereksinimmiş gibi, bunu yapmanın boşluğunu anlamadan... Kocaman kocaman kavaklar vardı oturduğu bu kentte, sokaklarda, bahçelerde sarılıp boy gösteren; ilkyazın gelmesiyle yerleşip yapraklarınınca,, hışırtılarını duyunca, her ağaçtan daha çok, denizin dalgırlanışını, teknelerin salınışını anımsatırdı bunlar. Balık oluverirdi kavaklar bakarken bakarken, deniz olmanın, sandal olmanın arkasından; balığın kavağa çıkması deyimini eskitir, yok ederdi. Ama adını kesinlikle bilmeyedursun, kuşun sesi geldi mi, adam anlardı ki denize dönmenin çağı erişmiştir. Sonra, bir sabah, uykusundan sıyrılıverir, denizin yolunu tutardı... Denizden güzel bir şey düşünemiyor, denizde doğduğunu unutamıyordu hâlâ, onun için denize gidecekti (Karasu, 2017: 34).

Denizsiz kentlerde yaşama seçimi ile esrarengiz arzu, haz bastırımını sağlama yolunu tercih eden kahraman, taştan, topraktan, ‘denizden’ bir özlem coğrafyasından bahsetmektedir. Arzuyu bir oyun nesnesi olarak görmekte ve bu arzu daima kavuşmayı beceremeyecek, hatta her nesnede denize olan özlemini hayranlıkla bir kanıksama içinde bizlere sunacaktır. Metinde verilmeye çalışıldığı gibi, kelimeler birer nota ahenkliliği sağlayacak bir betimleme sunmaktadır. Görsel anlatım, işitsel seslerle kurgulanmaktadır. Gerçek olabilecek kurgusal kaçış okuru yormaktadır. Yazar kurmaca yapı içerisinde kendi hayal dünyasını oluştururken, kelime oyunları ile yalınlıktan uzak bir yapı kurar. “Göz alabildiğine uzanan, deniz olmayan her yeri kaplayan çamların yoğun kokusu. Denizi unutmak iyi değil diyor” (Karasu, 1995: 17). Bağdaştırma tekniğini kullanarak yazar, okur üzerinde bir kör algı oluşturmak istemiştir. Parçada ormanın kokusunu, denizin dinginliğine benzetilmeye çalışılmıştır. Yazar okurun bilincine vurarak bir ters bağlantı kurmaya çalışmaktadır.

‘Düşümde ne görsem iyi?’ diyor, ‘Denize geldiğim için babam beni reddetmiş’ Donuyorum. Bu ‘reddetme’den onun haberi yoktu. Eren biraz fazla mı karıştı bu yazı işine? Dün, kumsalda yatarken, arkamızdakiler öyle bir şeyler söylüyorlardı ya, işittin değil mi, ondan kalıntı belki (Karasu, 2016, Şubat: 109).

Babanın yasası içinde kendi varlığını keşfetmeye çalışan birey, aynı zamanda kendini kabul ettirme çabası ile bilinçdışında bunun sorgusunu yapmaktadır. Deniz imgesi bir reddediliş sorgusu ile sınanmaktadır. Deniz kolay simgeleyici içinde değişmez bir eğilim olarak, bütün kaygıları bireyde gün yüzüne çıkarmıştır. *Sarıkuşum’a Giriş’te* Müşfik denize nazır bir odada yatmanın keyfini çıkaramaz. Çünkü kahramanımızın alışık olmadığı bir deniz sesidir bu. Denizin anaç tavrı, o gece yerini korkutucu, sert bir baba figürüne bırakmıştır. “Denize bakan

bir odada ilk yatışım bu. Sıra sıra gelen çarpma sesinde, alışmadığım bir sertlik var. Alışmadığım. İşini gücünü bitirmiş gibi, çarpıp duruyor çakıllara; kabarıyor, çekiliyor. Kayıkhane sesi gibi, dam altına giren deniz sesi” (Karasu, 2016, Aralık: 32-33). Kahraman alışık olmadığı bir mekânda, alışık olmadığı bir denize karşı huzursuzluk içerisindedir. Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı üzere Müşfik içine kapanık birisidir. Ait olmadığı mekânda yalnızlık ve yabancılık duygusu içinde anlatma ve gösterme ile ilgili bütün öğeler verilmiştir. Kahramanımızın hayatında baba figürü derin izler bırakmaktadır. Öyle ki birey ile toplum arasındaki bağlantıyı kuracak olan babanın eksikliği, bireyin topluma yabancılaşmasına neden olurken, içe kapanık ve yalnızlaşmış insanı, anaç bir tavır ile sahiplenilen deniz anlatılır. Deniz bir mıknatıs gibi öyküde yer alan insanları, kendine çeker. Böylelikle, deniz insanlarla iletişim kuran ve onların ilişkilerini yönlendiren bir unsur olarak kabul görür.

1.4 Deniz ve Ölüm

Suyun hayat veren tözsel özeliği, Karasu eserlerin de, ölüm için temelde somut bir sığınak oluşturmaktadır.

İnsan bu kötü edebiyata ne de kolay kapılıyor. Oysa, geceleri, deniz uğuldama, milyonlarca kurdun tahtaları şenlikler içinde kemirmeğe devam ettiği işitilecektir sanırım. O zaman, bu boşluğun, bu ölümün ne kadar aldatici olduğu anlaşılır, yangında yanacakların yalnız cansızlar olmadığı kavranır (Karasu, 2016, Ocak: 41).

Denizin uğultusu iç içe geçmiş konuşmaları anımsatmaktadır. Deniz bazen kahramanın yüksek sesle konuşmasını yansıtırken, kimi zaman da kahramanın iç konuşmasına kulak vermektedir. Sözcük ağları belli noktalarda keşişse de, köhneleşmiş insanların, ölümden değil, öldükten sonra cehenneme gitmekten korktukları, hissi ile insanların içini kemiren kurt benzetmesi yapılmıştır.

Deniz / Uyu, uyu sen, uyu / Denizim ben, sonsuz... / Uyu... / Uyumurken öğrenir kişi / dillerin söylemediğini. / Uyu uyu, bak, ne / anlatacağım sana / Benim sevdiğim adamın / öyküsünü dinledin mi hiç? / Beni seven çok çıkmıştır / Benden korkan daha çok.../ Ama benim birine vurulmam / kolay görülmez. / Yalnızlığı, kimsesizliği / hoşuma giden / bu balıkçının... / İyi yapardı işini. Ama / düşlere dalıp sandalını / bana sallatmak / çok hoşuna giderdi (Karasu, 2004: 169-170).

İnsanda ölüm düşüncesi çoğu zaman bir mekânla bağdaştırılmaktadır. Bu Karasu eserlerinde de deniz-ölüm-mekân ilişkisi ile kurulmuştur. Sevi-ölüm bir biri içine gizlenmiştir. “Ölü sular durgun sular olduğuna göre hareketsiz sular ölüleri çağırıştırır” (Bachelard, 2006: 77). Su ölümün güzelliğini ve kaçınılmazlığını çağırıştıran somut unsurdur. Su yansımalar ile

canlılığını devam ettirir. İnsan kendi geçmişinde yansır, her imge insan için unutulmaz bir anı olarak devamlılığını sürdürür. *Avından El Alan* öyküsünde de hissedildiği gibi Denizci adeta Azrail edasıyla balıkçıları karşılamış, çoktan tabutlarını hazırlamıştır. Yaradılışın özüne, gerçekliğe bir yolculuk için deniz kahramanları; ölümün kıyısında gezen, ölümü arayan, başka bir deyişle ölüme yalnızlaşmak isteyen, içine doğduğu dünyadan kaçarak denize sığınan, sonsuza dek özgürlüğü arayan, yolculardır.

Deniz bu balıkçıyı severdi. İnsanlar arasında "umutsuz aşk" diye yanlış mı yanlış bir adla bilinegelen sevgilerdendi bu. Deniz gibi bir ölçüsüz büyüklüğün sevgisi insan usuna sığmadığı için de balıkçı, elinden gelebilecek tek şeyi yaptı: Denizi karşısında görmek, onu ekmek kapısı (gün gelince de ölüm döşegi) diye düşünmekle yetinirdi. Denizin karanlığında bir balık; toprağın karanlığında bir yılan. Ölümler ülkesinin iki ulağı (Karasu, 2017: 18-21).

Balık için denizin nöbetçisi, yılan içinse toprağın nöbetçisi demek yanlış olmayacaktır. Her iki canlı içinde mitolojideki ölümlerin Tanrısı olarak bilimem 'Hades' benzetmesi yapmak, ölüm ile özdeşleştirme yapmaktır. Denizdi aslında balıkçıya pusu kuran, ihanete uğramıştı en çok güvendiği deniz tarafından balıkçı. Deniz yeniden doğurmamak üzere alıyordu balıkçıyı, hiç hazır olmadığını bile bile. Bu metin ile 'ölüme hazırlanmak' Karasu eserlerinde görülmekte olan duygulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Balıkçının ölüm anını anlattığı, bilinçli veya bilinçsiz tutumu balıkçının hanidir, suyun içinde mi dışında mı, yüzünde mi dibinde mi, bilemez olduğunu? Yine balıkçının belki kendine, belki balığa, belki de ikisinin oluşturduğu yeni yaratığa bir ad arayışında; çevresinde, durmadan çoğalan aynalar görmesi, bilinç hali ile bilinç kaybı arasında ölümün balıkçıda çağrıştırdığı hisleri vermektedir. Balıkçının ölmeye razı oluşu, ölüp her şeyi öğrenmek, bilgeliğe ulaşmak isteminden ileri gelmektedir. Balığın balıkçıda farketmediği güçsüzlük, kopardığı koluyla birlikte balıkçıyı terkeder. Sevgiyi getiren deniz, şimdi balıkçıya ölümü getirecektir. Karasu denizi, 'ölüm' imgesi ile bağdaştırarak eserlerinde işlemiştir.

Sonuç

Denizin, Karasu kitaplarının vazgeçilmez unsuru olarak özellikle *Altı Ay Bir Güz* ve *Narla İncire Gazel'de* küçük dereciklerden, akarsulardan, ırmaklardan okura ulaşarak koca bir deniz oluşturma düşüncesi, Karasu'nun biten ömrünün, bitmeyen yazısı olarak eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Deniz uçsuz bucaksız bir ayna gibi kahramanın tüm anılarını, çocukluğunu yansıtırken zaman-bilinç diyalektiğini oluşturmaktadır. Karasu'nun hemen hemen bütün eserlerinde kullandığı deniz teması, sığınak-anne-kaçış-ölüm-haz-arzu-dişilik imgeleri etrafında şekillenmektedir.

Anne-deniz bağdaşımı postmodern eserlerde sıklıkla görebileceğimiz, kahramanın benlik arayışı, toplumdan kaçış, yalnızlaşma, ve bunun sonucunda anne karnına dönüş arzusunu gerçekleştirmeye çalıştığı mekân olarak görülmektedir.

Kaynakça

- Akkış, İ., Arslan F. (2007). *Türk Kültüründe Su*. Antalya: Manavgat Belediyesi Kültür “ Yayınları.
- Bachelard, G. (2006). *Su ve Düşler Maddenin İmgelemi Üzerine Bir Deneme* (çev. O. Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İzmir, M. (2013). *Öznenin Diyalektiği Hegel, Sartre ve Lacan*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- İrigaray, L. (2000). *Nietzsche'nin Deniz Aşığı* (çev. İ.Yerguz) İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Karasu, B. (1995). *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2004). *Lağımlararası Ya Da Beyoğlu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2009). *Susanlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2013). *Halûk'a Mektuplar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2015). *Altı Ay Bir Güz*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2016, Şubat). *Kısmet Büfesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2016, Şubat). *Narla İncire Gazel*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2016, Aralık). *Troya'da Ölüm Vardı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2017, Aralık). *Göçmüş Kediler Bahçesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mircea, E. (1992). *İmgeler ve Simgeler* (çev. M. A. Kılıçbay) İstanbul: Gece Yayınları.
- Yaşat, D. (2017, Şubat). *Bilge Karasu'yu Okumak*. İstanbul: Metis Yayınları.

Extended Abstract

Although he is not well-known in the world of Turkish literature, Bilge Karasu, who wrote works in modern-postmodern literature, had already crossed the limits of cut-and-dry tales. He exceeded the sense of uniform tales with the flashback technique, and handled different themes, as a cosmopolitan writer. He succeeded to become a stimulating writer with his deep organic language and writing style that he made in Turkish literature canon. Under the theme of “Human”; fear, anxiety, desire, the reflection of death on individual, the problematic of birth and existence of humanbeing, theme of sea, and elements supporting sea such as lighthouses, boats are the chief topics in the works of Karasu. In this study, within the scope of “sea” theme, the relation of water with human in Karasu’s tales will be handled.

1.1 Creation and Sea

When we read the epics-our first works of art- we see that the effect of water in creation of the earth is mentioned. The theme of water is appeared as lake, sea, oman in those epics. With those lines in the Epic of Creation: “The world was all sea / There was neither sky, nor earth / Everywhere was inside water, immense and endless! / Ulgen the God was flying, there was no place to land / Flying, searching for a solid place, a corner.../ Listen, people! Do not call Absent that Exists! / Do not call Absent for Existence, do not fall off the face of the earth/ Ulgen looked down and said: “Let the earth be created! / Upon this, the earth was derived from the sea” (Akkış-Arslan, 2007: 79-81). The idea of creating the earth and the sky in formation of the Earth was given to Ulgen by ‘White-Mother’ who lived in water. As one can understand, the female figure appears in water and creation mythology as well.

1.2 Sea and Mother

The pouch in which the baby is nurtured, protected, and grown up with love in the mother’s womb is filled with the sanctity of water. The desire to run away, to alienate him self from the society is defined as return to the mother’s womb. Many artists identify the water and sea with the images of woman and mother. “If we want to say more sharply, every happy drink is a breast milk” (Bachelard, 2006: 133). In the works of Karasu, the meaning that is consciously attributed to the image of ‘sea’ is ‘shelter-escape’. Those lines from the tale of ‘Narla İncire Gazel’ (Ode to Pomegranate and Fig): While coming back to sea as if returning to the mother, while preparing to find the tenderness of a familiar lap once again, while setting off towards a forgiveness, a purifying that is known for long, a person takes one more thing with him The hope to find something that he doesn’t know but has always searched for...Perhaps a

happiness to be made meaningless... A happiness that people won't do much or didn't do much to deserve, that will find him (nobody else but him) as if he wins a lottery...Oh God, are we so alone, are we falling down too much" (Karasu, 2016, February: 89)? The compulsory process to become a human, with a semibolic complexity, sees the formation of 'subject', in the search for self, as an obligation to start from the first place existed in universe, from the mother. Lacan describes this process as a return to 'period of reality.

1.3 Sea in Works of Bilge Karasu

It is possible to see the sea in nearly all of Bilge Karasu's tales. Once you enter into the world of novels, stories, tales, essays, and even letters, it is inevitable not to be seized into the spell of the sea; the unique representation of the nature surrounds the reader. What the writer points as the element of nature, the glimmering and the smell of the sea in all of the tales, the depth that waves awaken in people, and the image of lighthouse accompanying these emotions all point out the concept of a place where people get free. 'The sea' that is mostly seen in Bilge Karasu's stories lies in front of us with all its attraction. "Birden bire denizi gördüm karşımda" (Suddenly I confronted the sea) (Karasu, 2016, December: 24). In Karasu works, there is always a story of escape from the sea, then not being able to return, or struggling too much for it, hence an example for admiration of protagonist towards the sea. In his book of tales called 'Narla İncire Gazel' Ode to Pomegranate and Fig, My father denied me for I came to the sea. I am freezing. He didn't know about that denying. Did Eren involve in this writing job too much? Yesterday, while lying on the beach, the people behind us were telling something like that, you've heard, it is because of that maybe" (Karasu, 2016, February: 109). An individual who tries to discover his own existence within the laws of the father interrogates this at the same time unconsciously with an effort to establish himself. The image of the sea is being tested with a question of being rejected.

1.4 Sea and Death

The refresher characteristics of the water makes a solid shelter basically for death in the works of Karasu. In his story called 'Avından El Alan' Take Hand From the Moon, the sea embraces the fisherman, and takes him into its depth so as not to bring forth him again. With this story, "getting ready for death" is seen as one of the many emotions in Karasu's works.

Conclusion

Especially in 'Altı Ay Bir Güz' Six Months An Autumn and 'Narla İncire Gazel' Ode to Pomegranate and Fig, the sea, as an irreplaceable element of Karasu's books, the idea of

making an immense sea out of little river, streams arriving at the readers, appears as the endless writing of Karasu's ending life. While it reflects all the memories, childhood of the protagonist like an endless mirror, the sea also forms the dialectics of time-conscious. The image of sea that Karasu used in nearly all of his works is shaped around the images of shelter-mother-escape-death-satisfaction-desire-femininity. It is also seen as the propiate striving of the protagonist, alienation, escape the society, and therefore as a place for the desire to return to the mother's womb- which we often see in mother-sea unity postmodern works.